

مطالعه مخروطیان ایران

دکتر احمد قهرمان

گروه زیست‌شناسی

دانشکده علوم - دانشگاه تهران

خلاصه:

در تاکزینومی جدید ، بازدانگان از نظر پیدایش ، فیلوژنی ، تکامل و اختصاصات مرفولوژیکی بسه گروه مستقل تقسیم میشوند :

گروه اول بازدانگان ابتدائی هستند ، که در حقیقت فسیل زنده بوده ، در فلور کنونی جهان نمایندگان معدودی ، با انتشار اندسبک داشته و در طول و عرض جغرافیائی خاصی محصور مانده‌اند . از این بازدانگان پایه‌هائی بنقاط مختلف جهان منجمله بایران نیز آورده شده که امروز بعنوان زینت در برخی از یارکهای ایران دیده میشود مانند ژنکیوبی لویا و سیکاسها .

گروه دوم بازدانگان حقیقی بنام مخروطیان یا سوزنی برگان هستند که در پهنه رویشی فعلی جهان مقام خاص داشته ، در صنعت ، اقتصاد و پوشش جنگلها و ارتفاعات مناطق سرد اهمیت مخصوصی دارند . در این مقاله این گروه از بازدانگان در ایران مورد بحث قرار گرفته است .

گروه سوم بازدانگانی حد واسط نهان دانگان و مخروطیان میباشند که با داشتن ، برچه بازدانه در آنها در پوششی از قطعات گل محصور می‌ماند و در حقیقت بجای دانه نوعی دیاسپورد دارند . بازدانگان اخیر شامل سه راسته هستند که دو راسته آن اندسبک بوده و یک راسته آن با ۴ گونه انتشاری پراکنده در بیشتر نقاط خشک دنیا دارد منجمله ده گونه آن در فلور ایران شناخته شده است .

در جنگلهای ایران نسبت سوزنی برگان به درختان و درختچه‌هائی که برگهای پهن دارند بسیار ناچیز است . مجموعاً ۱۵ گونه از ۵ جنس مخروطیان در ایران میرویند که در مقام مقایسه با ۵۰ جنسی که در تمام دنیا انتشار دارد ، رقمی بسیار معدود بشمار میرود . بطوریکه از تعداد گونه‌های مخروطیان ایران

۱- اصل این مقاله بزبان فرانسه است که در آن کلید مخروطیان ، کلید گونه‌ها ، انتشار جغرافیائی آنها تنظیم گردیده است .

برمیآید پنج جنس مزبور نیز هر یک دارای گونه‌های معدود هستند که در مقایسه زیر بآن اشاره میشود .
 ه گونه کاج در ایران نامبرده شده است که در برابر ۷۶ گونه شناخته شده در دنیا بسیار ناچیز است .
 ا گونه تاکزوس بومی ایران است و در جنگلهای شمالی میروید با ۹ گونه‌ای که در دنیا انتشار دارد اگر مقایسه کنیم بسیار قلیل است .

۷ گونه سرو کوهی یا ژنی پروس از عناصر درختی یا درختچه‌ای ارتفاعات ۲۵۰۰ متر به بالا در ایران هستند که اهمیتی خاص دارند و اگر با ۶۰ گونه‌ایکه در نقاط مختلف دنیا انتشار دارد مقایسه کنیم به نسبت سایر مخروطیان ایران قابل توجه است .

ا گونه سرو با دو وارسته بنام زرین و سروناز در ایران میروید که در بعضی نقاط تشکیل جنگل را داده‌اند ، گرچه سروها از نظر رویش از گذشته در ایران اهمیت خاص دارند ولی از نظر تنوع در برابر ۱۳ گونه‌ای که در جهان میرویند منحصر میباشند .

ا گونه سرو خمره‌ای یا توپا از ۶ گونه‌ای که در دنیا میروید در ایران انتشار دارد .

در گونه‌های نامبرده فوق ، کاجها در رویش فعلی ایران اهمیت ندارند و اگر در گذشته نیز در اواخر دوران سوم و ابتدای دوران چهارم در ایران انتشار داشته‌اند ، متأسفانه بعلت فقدان مطالعه و بررسی کامل از آن اطلاع نداریم و آنچه مسلم است ، و میتوان از حافظه تاریخ یاری گرفت ، کاجها از گذشته دور در ایران همیشه کاشته شده‌اند و گونه‌هایی که در فلور ایران از آن نامبرده شده و نگارنده هنوز بآن دسترسی نیافته است ، احتمالاً در لشکرکشی‌های پادشاهان هخامنشی و ساسانی نظر با اهمیتی که چوب آنها در ساختن پلها و کشتی‌ها داشته است از خارج بایران آورده شده و بکشت آن مبادرت گردیده است ولی بعدها بعلت آنکه بومی ایران نبوده‌اند و باصطلاح در اپتیموم اکولوژیکی خود قرار نداشته‌اند بتدریج از بین رفته و امروز پایه‌هایی بسیار نادر از آنها بجای مانده است .

سرو کوهی یا ژنی پروس در رویش ایران اهمیت خاصی دارند که در جای خود از آن بحث خواهد شد .

سروها از گذشته بسیار دور در ایران اهمیت خاصی داشتند و این اهمیت گذشته از جنبه‌های اقتصادی ، ریشه عمیقی در معتقدات مذهبی و دینی ایرانیان قدیم داشته است . زرین یا سرو در ایران قدیم همیشه درختی مقدس بشمار میرفت . در این خلاصه چند عکس از سروهای تاریخی ایران در ناحیه رودبار تقدیم میشود که از نظر قدمت بسیار جالب هستند و بدون شک در سایر نقاط ایران نیز نمونه‌های دیگری از این تاریخهای زنده وجود دارد که از دیرباز برپا ایستاده‌اند .